

Nematerijalna baština i tradicija - sastavnice hrvatskog kulturnog identiteta

Ilić, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:508513>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-29**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE
STUDIJ KULTURE I TURIZMA

HELENA ILIĆ

**NEMATERIJALNA BAŠTINA I TRADICIJA – SASTAVNICE
HRVATSKOGA KULTURNOG IDENTITETA**

Diplomski rad

Pula, 2018.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE
STUDIJ KULTURE I TURIZMA

HELENA ILIĆ

**NEMATERIJALNA BAŠTINA I TRADICIJA – SASTAVNICE
HRVATSKOGA KULTURNOG IDENTITETA**

Diplomski rad

JMBAG: 0303011116, izvanredna studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Nematerijalna kulturna baština

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, siječanj 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Helena Ilić, kandidatkinja za magistricu Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekog necitiranog rada te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Pula, 4. siječnja 2018.

Studentica:

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Helena Ilić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Nematerijalna baština i tradicija – sastavnice hrvatskoga kulturnog identiteta* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst, trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Pula, 4. siječnja 2018.

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	3
1. IDENTITET	5
1.1. Pojam i značenje.....	5
1.2. Kulturni identitet	6
1.2.1. Kulturni identitet unutar procesa europeizacije i globalizacije	7
1.3. Hrvatski kulturni identitet	8
2. KULTURNA BAŠTINA.....	9
2.1. Materijalna kulturna baština.....	9
2.1.1. Pokretna kulturna baština	10
2.1.2. Nepokretna kulturna baština.....	10
2.2. Nematerijalna kulturna baština.....	11
3. NEMATERIJALNA BAŠTINA	12
3.1. Pojmovno određenje.....	12
3.2. UNESCO i nematerijalna baština.....	13
3.3. Liste zaštićenih kulturnih dobara	14
3.4. Reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine	15
3.4.1. Čipkarstvo u Hrvatskoj.....	15
3.4.2. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja	16
3.4.3. Festa svetoga Vlaha, zaštitnika Dubrovnika	17
3.4.4. Godišnji proljetni ophod kraljice ili Ljelje iz Gorjana	18
3.4.5. Godišnji pokladni ophod zvončari s područja Kastavštine	19
3.4.6. Procesija Za križen na otoku Hvaru	19
3.4.7. Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja	20
3.4.8. Sinjska alka, viteški turnir u Sinju	21
3.4.9. Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske.....	22
3.4.10. Bećarac - vokalno – instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema	23
3.4.11. Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore	23
3.4.12. Klapsko pjevanje	24
3.4.13. Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa.....	25
3.5. Mjere zaštite	26

4. TRADICIJA	27
4.1. Oblici tradicijske kulture	27
4.1.1. Ples	27
4.1.2. Glazba.....	29
4.1.3. Govor i jezik.....	31
4.1.4. Narodni običaji.....	32
4.1.5. Tradicijska prehrana.....	32
4.2. Tradicija i običaji na Labinštini.....	33
4.2.1. Glazba i ples	33
4.2.2. Labinski govor.....	36
5. OČUVANJE NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE.....	38
5.1. Uloga kulturnih institucija.....	38
5.2. Manifestacije	39
6. UTJECAJ KULTURE NA TURIZAM.....	40
6.1. Kulturno nasljeđe – turistički proizvod destinacije.....	41
6.2. Otežavajući čimbenici pri kreiranju turističkog proizvoda	42
7. ZAKLJUČAK	44
8. LITERATURA.....	45
9. POPIS SLIKA	48
10. SAŽETAK.....	49
11. SUMMARY	50

UVOD

Kultura je nasljeđe jednoga naroda ili grupe ljudi; zajednički način razmišljanja i ponašanja; ona je povijesna, društvena i dinamična kategorija, te je tijekom određenoga vremena podložna većim ili manjim promjenama. Izvornost i tradiciju sve je teže sačuvati pred procesima industrijalizacije i digitalizacije današnjega vremena, u kojemu se pod utjecajem globalizacije razvija jedna zajednička svjetska kultura, a koja kao takva predstavlja opasnost od gubljenja autentičnosti i izvornosti. Nezamislivo i nepravedno bilo bi definirati kulturni identitet jednoga naroda, a da se pri tome ne spomenu kulturna baština i tradicija kao njegove glavne sastavnice. Nematerijalna baština koja se godinama zanemarivala ili joj se pak nije pridavalo dovoljno značaja, polazište je i temelj brojnih umijeća, znanja i vještina, koja se unatoč suvremenim načinima bilježenja često puta može prenijeti isključivo i samo usmenim putem ili izravno – učenjem od starijih generacija. Osim što pruža osjećaj identiteta, uvelike može podignuti kvalitetu života, potaknuti kreativnost i tako stvoriti jedan sasvim drugačiji pogled na život i svijet oko sebe. Znajući i shvaćajući njezinu važnost i potrebu za očuvanjem, potrebno je u tome više nego ikad potaknuti i poduprijeti sve one subjekte i institucije koji na bilo koji način mogu pridonijeti njezinom daljnjem prenošenju i zaštiti od nestajanja. Uz nastavljanje prenošenja ovoga oblika kulturne baštine na mlađe generacije, zasigurno je moguće otrgnuti je od zaborava i tako sačuvati za neke nove naraštaje.

Predmet su ovoga rada naša nematerijalna kulturna baština i tradicija te važnost njihova prenošenja i zaštite radi očuvanja identiteta hrvatskog naroda.

Tijekom pripremanja i pisanja rada koristili su se sekundarni podaci, odnosno dostupna literatura i izvori. Neophodne metode prilikom izrade rada bile su metoda prikupljanja podataka, metoda analize i sinteze te metoda deskripcije. Kako bi se što preglednije prikazalo odabranu temu, rad je podijeljen na poglavlja i potpoglavlja. S obzirom na to da je nematerijalna baština sastavni dio kulture svakog naroda, kao osnovna je literatura korištena i knjiga *Etnografija – svagdan i blagdan hrvatskoga puka* Jasne Čapo Žmegač i skupine autora, zatim *Abeceda kulturnoga turizma*, kao i dr. brojni internetski članci autorice Danijele Angeline Jelinčić, ali je u području obrađivanja tema iz Istre važno istaknuti i Ivonu Orlić i njezino djelo *Istra kroz tri generacije*. Za precizne i potpune informacije o kulturnim dobrima na Listama zaštićene baštine Republike Hrvatske, podaci su preuzeti s internetskih stranica Ministarstva kulture. Velikim su dijelom u obrađivanju navedene teme ovoga rada korišteni i članci iz stručnih znanstvenih časopisa.

Na početku su rada ponajprije objašnjeni osnovni pojmovi – identitet, kulturna baština i tradicija. U poglavlju o nematerijalnoj baštini, osim objašnjenja samoga pojma, istaknula se i uloga UNESCO-a u očuvanju nematerijalne baštine te se detaljno iznio popis zaštićenih kulturnih dobara. Četvrto poglavlje pod nazivom *Tradicija* opisuje osnovne oblike tradicijske kulture od kojih su izdvojeni ples, glazba, govor, običaji i tradicijska prehrana. O ulozi kulturnih institucija te o važnosti održavanja manifestacija u čitavom tom procesu govori se u poglavlju o očuvanju nematerijalne baštine. I naposljetku, posljednje je poglavlje rada posvećeno utjecaju kulture na turizam jer ova gospodarska djelatnost uvelike može pridonijeti zaštiti kulturnih tradicija i obogaćivanju kvalitete života na nekom prostoru, kao i jačanju razvoja lokalne kulture.

1. IDENTITET

Nastojeći što jasnije objasniti nematerijalnu baštinu, njezinu vrijednost i ulogu koju ima u formiranju kulturnoga identiteta naroda, zajednice ili čitave regije, od velike je važnosti prije svega definirati i objasniti pojam i značenje identiteta. Identitet je pojam koji je u novije vrijeme uglavnom zamijenio pojam kultura, kao jednog od glavnih predmeta istraživanja etnologije koju zanima prošlost, njezine autentične, izvorne, neizmijenjene vrijednosti.

1.1. Pojam i značenje

Pojam je identiteta vrlo kompleksan zbog raznolikog značenja koje mu se pridaje. Etimološki gledano ovaj se pojam izvodi iz latinske riječi *identitas* koja znači "istost" i izražava "kvalitetu identičnoga". Ovim pojmom označava se individualni identitet, ali i kolektivni entitet, npr. socijalna grupa, globalno društvo, zajednica i dr. Kolektivno je značenje identiteta preneseno i na kulturne vrijednosti (Jurčević, 2004.).

Definiranjem pojma identiteta bavili su se i bave se znanstvenici, filozofi, etnolozi i brojni drugi, čija je mišljenja iznijela i Orlić (2013.) u svojoj knjizi „Istra kroz tri generacije“. Tako su prema etnologu Konradu Köstlinu identitet stvorile elite, među koje spadaju i etnolozi, koji odabiru što će to biti izvorno, autentično ili povijesno. Ivan Cifrić i Krunoslav Nikodem pojmu identiteta pripisuju dva osnovna značenja: potpunu istovjetnost i razlikovanje koje pretpostavlja određenu konzistentnost, odnosno vremenski kontinuitet. Etnolog Antony D. Smith objašnjava da je istovjetnost kategorija kojom se najranije pokušavalo opisati pojam identiteta te da su pripadnici određene grupe isti u onim segmentima po kojima se razlikuju od njezinih nepripadnika, a to su odijevanje, hrana, govor i način života. Prema novijim modernističkim teorijama, pojedinac postaje stvaratelj kulture, tj. stvaratelj društvenog i osobnog identiteta, što znači da se u procesu stvaranja identiteta naglašava aktivna uloga pojedinca (Orlić, 2013.). U novijoj filozofiji, identitet označava biće, pojavu ili svojstvo jednako samome sebi; ono je subjekt koji sebe određuje u odnosu na druge koji ga okružuju. Identitet je skup elemenata koje članovi neke grupe prihvaćaju kao svoja obilježja, a upravo se po njima razlikuju od neke druge socijalne grupe (Penda, 2004.).

Identitet je nešto očigledno i nešto što se podrazumijeva samo po sebi, pa stoga nitko ne razmišlja i ne pita o svojem identitetu sve dok on ne postane ugrožen, a ugrožen postaje upravo u današnje vrijeme, kada promjene uvelike prijete očuvanju identiteta jer su vezane uz rast individualizma, kada čovjeku više nije potrebna zajednica. Identitet obuhvaća dijelove koji su naslijeđeni, ali i koje su ljudi sami izabrali, pa se tako govori o nacionalnom, jezičnom identitetu, kulturnom identitetu, etničkom, političkom identitetu i sl. Grupa ili zajednica dodjeljuje uvijek pojedincu dio identiteta, bilo putem povijesti, putem jezika ili putem institucija, što znači da ne postoji identitet sam po sebi, već se on oblikuje u svezi s identitetima drugih ljudi (<http://www.matica.hr>, 2017.). Postoje brojni pristupi i teorije kako o pojmu identiteta tako i o vrstama identiteta, no ovaj rad posvetit će se prvenstveno kulturnom identitetu, jer je za razumijevanje i interpretiranje nematerijalne baštine neophodno poznavanje važnosti ove vrste identiteta.

1.2. Kulturni identitet

Kultura, jezik, tradicija i povijest čine naš identitet i nas jedinstvenima. Svakom je pojedincu identitet potreban, on ga čini drugačijim od drugih, osigurava mu opstanak u društvu, čini ga posebnim. Isto vrijedi i za narode, narod ima svoj identitet, vrijednost koju treba stvarati, čuvati i prenositi iz generacije u generaciju; vrijednost koja ne smije iščeznuti. Moderna su društva sklona križanju, dopunjavanju i spajanju kulturnih elemenata, dok tradicionalna društva pokušavaju zadržati postojeće navike i običaje.

Pojam kulturni identitet izražava jedinstvenost i autentičnost jedne kulture, pripadnost pojedinca ili društvene skupine toj kulturi, određenje jedne zajednice po njezinim vlastitim kulturnim osobitostima i vrijednostima. Svaka generacija ima svoj doživljaj prenošenja iskustva, što potvrđuje činjenicu da je kulturni identitet promjenjiv. Te promjene ovise o događajima koji ugrožavaju stabilnost kulturnih elemenata zajedničkih sjećanja i predstave o kolektivnoj sudbini, a mogu poremetiti temeljne vrijednosti koje su temelj kulturne različitosti – čine nas drugačijima od „drugih“. Koji će kulturni elementi obilježiti identitet grupe ovisi o brojnim čimbenicima, kao što su ekonomski, politički, društveni i psihološki faktori određenoga vremena (Orlić, 2013.).

Kulturni identitet tvore oblici duhovne i materijalne kulturne baštine, pri čemu pod duhovnom kulturnom baštinom podrazumijevamo jezik, književnost, glazbu, ples i običaje, dok materijalnu kulturnu baštinu čine graditeljstvo, artefakti i sl. Kulturni se identitet zasniva na elementima tradicijske kulture, ali se isto tako izražava i u suvremenim kulturnim oblicima kao što su kulturne industrije, primjerice film ili izdavaštvo. Odgovarajućim se zakonskim odredbama ostvaruje pravo na očuvanje kulturnoga identiteta (<http://proleksis.lzmk.hr/511/>, 2017.).

1.2.1. Kulturni identitet unutar procesa europeizacije i globalizacije

Velike društvene, političke i ekonomske promjene počele su se u Europi, ali i u čitavom svijetu, događati negdje krajem dvadesetoga stoljeća. Osim razvoja informacijske tehnologije, povećanih trgovačkih razmjena, težnje za rastom i širenjem tržišta, jedno od najvidljivijih karakteristika tih promjena zasigurno je dominiranje multinacionalnih kompanija i financijskih institucija. Ti su i takvi trendovi doveli do promjena društvenih sustava, načina života i ponašanja. Taj proces, u kojemu se odvijaju specifične društvene promjene prilagođavanja pojedinih dijelova svijeta jednoj globalnoj cjelini, Jagić i Vučetić (2012.) nazivaju globalizacijom. Globalizacija je pojava današnjega vremena čija se prisutnost uočava u svim prostorima na kojima postoji, očituje se kroz izuzetni tehnološki napredak te virtualnu mrežu poslovnog povezivanja i digitalizacije. Globalizacijski proces uključuje veliki broj kulturnih elemenata, a uključivanjem velikog broja ljudi potiče aktivno djelovanje kulture. Kultura je obrazac čovjekova identiteta, u kojemu različiti elementi - od jezika pa do društvenih običaja – služe kao odraz njegove osobnosti (Jagić i Vučetić, 2012.).

Često se pojam globalizacije ocjenjuje kao moguća opasnost, odnosno izazov modernizacije. Za razliku od nekada, kada je kultura jednog naroda bila zaštićena od vanjskih utjecaja, danas se zbog utjecaja brojnih čimbenika govori o životu u jednom globalnom selu, a pod utjecajem istih poruka i informacija. Nastajanje jedne svjetske kulture dovodi u pitanje autentičnost regije, odnosno postojanje kulturne različitosti¹. Sredstva masovnih komunikacija omogućuju razvoj globalne kulture, što je ujedno prijetnja kulturnom identitetu, gdje je nacionalna država

¹ Kulturna različitost – različitost među kulturama; shvaćanje koje priznaje takvu različitost kao kulturno bogatstvo. Ovaj je pojam dobio na važnosti kao reakcija na procese kulturne unifikacije bilo na užem planu nacionalnih kulturnih politika (kad se ne vodi računa o regionalnim, manjinskim kulturnim posebnostima: isticanje dominantnog, a zanemarivanje manjih jezika u nekoj zemlji) ili na općem planu kada uz proces globalizacije masovna kultura potiskuje lokalnu i nacionalnu kulturu (<http://proleksis.lzmk.hr/58672/>, 2017.).

izvor identiteta, a koji slabi upravo taj proces modernizacije. Pod tim su pritiskom posebice male zemlje i njihova kultura. Najveća su brana globalizaciji – kulturni identiteti i to jezik, književnost, umjetnost, religija i, naravno, tradicija. Ipak, praćenjem globalnih razvojnih trendova dade se naslutiti da će upravo kultura i autentično iskustvo, odnosno vraćanje svojim korijenima, biti temelj održivog društva kojem se teži. Stoga je poticanjem i očuvanjem vlastitih kulturnih vrijednosti, ali isto tako upoznavanjem i učenjem o drugim vrijednostima, potrebno stvaralački razmišljati i djelovati kako bi se međusobno razumjeli i poštovali. Pozitivni bi globalizacijski procesi trebali omogućiti društvu upoznavanje njegovih vrijednosti te time biti važan čimbenik za afirmaciju kulture (Jagić i Vučetić, 2013.). Europeizacija je izazov, ali i rizik na mnogim područjima – od ekonomije do kulture i religije. Osim što je velika prilika za opći razvoj, ovaj je proces i velika opasnost, posebice za male kulture i narode. Iako se procesi europeizacije i globalizacije ne mogu zaustaviti, važno je znati kako se s njima suočiti te uočiti promjene i izazove u tom novom svjetskom i europskom izazovu.

1.3. Hrvatski kulturni identitet

Kulturni je identitet jedan od najvažnijih pojmova koji se odnosi na kulturnu baštinu jednoga naroda. Jezik, tradicija, kulturna baština, vrijednosti, svjetonazori, mentalitet i institucije – elementi su hrvatskoga kulturnog identiteta. Dugotrajna opstojnost hrvatskoga naroda na današnjim hrvatskim prostorima, a u povijesnim okolnostima koje su se znale strukturirati u brojnim tipovima i oblicima vladavine, glavni je razlog što se za hrvatsku kulturu može reći da je raznovrsna, raznolika i mnoštvena; rezultat je različitih interakcija u prošlosti, ali i sadašnjosti (Vrbanić, 2015.). Kulturna je raznolikost važan dio hrvatskoga identiteta jer je jedino u odnosu prema drugima moguće spoznati svoj vlastiti identitet. Nedovoljno razumijevanje kulturnog identiteta kao jednog od temeljnih pitanja, prema kojemu se priznaju i poštuju posebnosti drugih naroda otežava Hrvatskoj pronalazak vlastitog mjesta u Europi, ali i svijetu. Hrvatski je identitet, kao i identitet drugih naroda, zasigurno na udaru globalizacije, stoga se osvješćivanjem i isticanjem činjenice da Hrvatska ima nekoliko dijalekata, dugogodišnju tradiciju i brojne običaje, raznovrstan folklor i autohtonu kuhinju, može i mora tom procesu oduprijeti i to na način da se kulturna baština zaštiti i očuva za neke nove generacije. Hrvatski je kulturni identitet potrebno neprekidno i dugoročno oblikovati i jačati, a tu imaju posebno veliku zadaću institucije kao što su Ministarstvo kulture, HAZU, Matica hrvatska i druge.

2. KULTURNA BAŠTINA

Baština je nasljeđe, nešto što se nasljeđuje od prošlih generacija; ono počinje od prethodne generacije i seže u nasljeđa niza generacija koje su joj prethodile. Kulturna je baština nositelj identiteta, povijesti i kulture jednoga naroda, pa je stoga od velike važnosti njezino očuvanje i zaštita. Kulturna se baština najprije odnosila samo na spomeničke ostatke kulture, da bi se u novije vrijeme tu počela ubrajati i nematerijalna kulturna baština, etnografska ili industrijska baština i sl. Razlog je tome sve veća usmjeravanost pažnje na samo ljudsko društvo, njegove tradicije i izričaje. Tradicionalna je podjela kulturne baštine na pokretnu i nepokretnu materijalnu baštinu te nematerijalnu baštinu (Hasenay i dr., 2011.). Tu spadaju jezik, običaji, vjerovanja, mjesta i povijesni spomenici, književnost, umjetnička djela i dr. bogatstva. Kulturna baština jedne države može biti obogaćena nasljeđem ranijih kultura i naroda koji su boravili na tom području i utjecali na stvaranje kulturnog okruženja kakvo mi danas poznajemo. Stoga odnos prema baštini treba zasnivati na načelu očuvanja, korištenja i stvaranja, što nas obvezuje prema prošlim, sadašnjim i budućim generacijama. Prihvatiti baštinu znači identificirati se s njom, a identificirati se znači cijiniti svoju baštinu. Pojedini elementi materijalne, odnosno nematerijalne kulturne baštine simbolično izražavaju elemente našega identiteta, a tu zasigurno spadaju Dubrovnik, paška i lepoglavska čipka, bećarac i klapsko pjevanje, znanstvenici i inovatori (Cifrić, 2014.). Detaljnije će se o ovim elementima i njihovim vrijednostima govoriti u nastavku rada.

2.1. Materijalna kulturna baština

Materijalnu kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra. Pod nepokretnu kulturnu baštinu ubraja se graditeljska baština, arheološka baština (kopnena i podvodna) te kulturni krajolici. Zbog svoje materijalne strukture graditeljska je baština osjetljiva i sklona propadanju. Mnoge su kulturno-povijesne cjeline ugrožene i napuštene, a uzrok su tome ratna razaranja, neodržavanje, nedovoljna ulaganja financijskih sredstva, neriješeni imovinsko-pravni odnosi, kao i nedovoljna svijest o vrijednosti baštine. Često se takvo stanje uočava u seoskim cjelinama i malim povijesnim gradovima u kojima su građevine bez namjene. Od 1972., kada je usvojena Konvencija za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine, do danas na

popisu je 1073 dobara, među kojima spadaju 832 kulturna dobra, 206 prirodnih i 35 mješovitih dobara (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.).

Prema podacima Ministarstva kulture, upisana dobra Republike Hrvatske na UNESCO-vom Popisu svjetske baštine jesu sljedeća:

- Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača
- Stari grad Dubrovnik
- Nacionalni park Plitvička jezera
- Kompleks Eufrazijeve bazilike u Poreču
- Povijesni grad Trogir
- Katedrala Sv. Jakova u Šibeniku
- Starogradsko polje na Hvaru
- Stećci – srednjovjekovna groblja nadgrobni spomenika
- Obrambeni sustavi 16. i 17. st. u Zadru i Šibeniku.

2.1.1. Pokretna kulturna baština

Kao što se u prethodnom potpoglavlju navelo što sve spada u nepokretnu kulturnu baštinu, i ovdje će se navesti koja su to dobra utvrđena prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99), a čine pokretnu kulturnu baštinu. To su: zbirke predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i dr. ustanovama, crkveni inventar i predmeti, arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma i rukopisi, zatim arheološki nalazi, filmovi, etnografski predmeti, stare knjige, novac, vrijednosni papiri, kazališni rekviziti, kostimi i sl. predmeti (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.).

2.1.2. Nepokretna kulturna baština

Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99) u nepokretna se kulturna dobra ubrajaju: grad, selo, naselje ili njegov dio, građevina ili njezini dijelovi, elementi povijesne opreme naselja, područje, mjesto, spomenik i obilježje koje je u vezi s povijesnim događajima i osobama, arheološko nalazište i arheološka zona te podvodna nalazišta i zone,

mjesta s etnološkim i toponimskim sadržajima, krajolik s povijesno karakterističnim strukturama, vrtovi, perivoji i parkovi, te dr. slični objekti (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.).

Karakter institucija koje upravljaju nepokretnom arheološkom baštinom (npr. muzeja) za alternativne oblike korištenja arheoloških resursa, među najvećim je preprekama za poboljšanje i povećanje održivog korištenja nepokretne arheološke baštine. Od nekoliko desetaka arheoloških lokaliteta koji su u većem ili manjem obujmu prezentirani i dostupni javnosti, rijetki od njih nude posjetiteljima više od vođenog posjeta. Iako se broj manifestacija vezanih uz pojedine arheološke lokalitete povećao, riječ je isključivo o jednokratnim (godišnjim) događanjima. Od kulturnih krajolika RH posjeduje one namjerno oblikovane, kao što su parkovi, perivoji, vrtovi, zatim organski razvijeni (ruralni, urbani, morski) i asocijativni kulturni krajolici. Često su podložni promjenama zbog različitih oblika gradnje, zapuštanja te neodgovornog korištenja i nemarnog upravljanja (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.). Potencijal je tih krajolika još uvijek nedovoljno prepoznat, a time i neiskorišten, posebice u smislu ekološke poljoprivrede, ekološkog i kulturnog turizma.

2.2. Nematerijalna kulturna baština

Hrvatska je zemlja koja se može pohvaliti bogatom i raznovrsnom, te dugo godina očuvanom nematerijalnom baštinom. Mnogobrojna su društva zaslužna za njegovanje te tradicije, njezino očuvanje i prenošenje znanja i vještina jer se jedino na taj način ona može spasiti od nestanka i zaborava. Za njezino očuvanje neophodna je suradnja lokalnog stanovništva i zajednice s brojnim kulturnim ustanovama i organizacijama.

Nematerijalna je kulturna baština prepoznata kao važna odrednica očuvanja kulturnog identiteta, čije njegovanje promiče kulturnu raznolikost i kreativnost te ima veliku ulogu u međunarodnom razvoju. Danas nematerijalnoj baštini prijete opasnost od izumiranja, ugrožava je standardizacija, turizam, industrijalizacija, migracije te nebriga i uništavanje okoliša.

S obzirom da je nematerijalna baština i središnja tema ovoga rada, u nastavku će se objasniti kakva je uloga UNESCO-a pri očuvanju ovoga vida kulturne baštine, koje su mjere njezine zaštite, navest će se i Lista zaštićenih kulturnih dobara, kao i načini očuvanja nematerijalne baštine posredovanjem kulturnih institucija ili putem manifestacija.

3. NEMATERIJALNA BAŠTINA

3.1. Pojmovno određenje

Kad se govori o nematerijalnoj kulturnoj baštini, misli se na pojam koji obuhvaća prakse, predstave, izraze, znanja, vještine, ali i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koje jedna zajednica, skupina ljudi ili narod smatraju dijelom svoje kulturne baštine (Sl. 1.). Zajednice ili skupine je stalno iznova stvaraju, prenose je iz generacije u generaciju te im na taj način ona pruža osjećaj identiteta i pripadnosti (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.). Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99), pod nematerijalnim se kulturnim dobrom podrazumijevaju oblici i pojave duhovnog stvaralaštva, kao što su:

- jezik, dijalekti, govor, toponimika i usmeno-književni oblici;
- folklorno stvaralaštvo (glazba, ples, predaje, igre, obredi, običaji);
- tradicijska umijeća i obrti.

Slika 1. Hrvatska nematerijalna kulturna baština
(Izvor: <http://www.culturenet.hr>, 2017.)

3.2. UNESCO i nematerijalna baština

Nematerijalna je baština bitan čimbenik u očuvanju kulturnoga identiteta zajednice, stoga se njezino očuvanje u vremenu u kojemu živimo smatra prioritetom. Nasljeđe je jedno od temeljnih vrijednosti jednoga naroda, što zahtijeva jačanje svijesti i odgovornosti institucija i državnih tijela, kako bi ga se očuvalo od nestajanja i izumiranja. Godine 2002. u Ministarstvu kulture osnovano je Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu, čiji su članovi etnolozi, vanjski suradnici iz znanstvenih instituta, fakulteta i muzeja te stručnjaci za hrvatsku kulturnu baštinu. Glavna je zadaća Povjerenstva zaštita, očuvanje i promicanje nematerijalne kulturne baštine, kao i odabir onih kulturnih dobara koja će biti upisana na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva te na Listu ugrožene kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita. UNESCO je specijalizirana agencija UN-a za intelektualna i etička pitanja na području obrazovanja, znanosti i kulture, a osnovana je 1945., dok 2003. usvaja Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. Njezinim su stupanjem na snagu formirane i dvije nove liste: Reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine čovječanstva i Lista nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.).

Svrha je Konvencije prije svega očuvanje nematerijalne kulturne baštine², osiguravanje poštovanja prema takvoj baštini od strane zajednica, skupina i pojedinaca na koje se odnosi, zatim podizanje svijesti na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini o važnosti ovoga oblika kulturne baštine i na taj način osiguranje međusobnog poštovanja, poticanja međunarodne suradnje i pomoći. Neki projekti³ vezani za očuvanje nematerijalne baštine postoje već duži niz godina, a njima se potiče svijest o važnosti očuvanja tradicijske kulture i folklor⁴ kao bitnih sastavnica kulturnoga identiteta nekog naroda (Jelinčić, 2008.). Važno je istaknuti i to da su svi ti projekti povezani s razvojem turizma, dakle, povezuju i kulturu i turizam jer kulturni turizam ne podrazumijeva samo fizičko posjećivanje lokaliteta baštine ili kulturnih ustanova, već obuhvaća i svakodnevni kontakt s lokalnom zajednicom, njezinim

² Prema Konvenciji, očuvanje se nematerijalne baštine odnosi na mjere koje osiguravaju održivost kulturne baštine, identifikaciju, istraživanje, zaštitu, promidžbu, unapređivanje, prenošenje putem edukacije te revitalizaciju.

³ Riječ je o projektima pod nazivom: *Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage Of Humanity, Living Human Treasures, Endangered Languages i Traditional Music of the World.*

⁴ Folklor (engl. *folklore*, od *folk*: puk, narod i *lore*: nauk, znanje) – stvaralaštvo utemeljeno na tradiciji neke zajednice koje pojedinci ili skupine uče i reproduciraju usmeno, oponašanjem ili na neki drugi način, a kojim se izražava kulturni identitet određene zajednice (<http://www.enciklopedija.hr>, 2017.).

običajima, jezikom, navikama, folklorom i ostalim oblicima nematerijalne kulture. O utjecaju kulture na turizam bit će više riječi u jednom od sljedećih poglavlja.

Broj hrvatskih kulturnih dobara na UNESCO-vim se listama iz godine u godinu povećava te je na Reprezentativnoj listi nematerijalne kulturne baštine trenutno uvršteno trinaest kulturnih dobara, dok je jedno nematerijalno dobro na Listi ugrožene nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita – glazbeni izričaj *ojkanje*. U nastavku će se rada govoriti detaljnije o svakom pojedinom dobru s UNESCO-ve Reprezentativne liste.

3.3. Liste zaštićenih kulturnih dobara

Briga o kulturnoj baštini podrazumijeva prvenstveno zaštitu i očuvanje svih oblika materijalne i nematerijalne kulture koja predstavlja identitet jednoga naroda. Za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara odgovorni su vlasnici kulturnog dobra, a za određivanje mjera zaštite i nadzor nad njihovim provođenjem odgovorna su tijela državne uprave, konzervatorski odjeli, tijela lokalne samouprave, prostornog planiranja i dr.

Zaštićeno kulturno dobro nematerijalne baštine oblik je kulturnog izričaja od velike važnosti na određenom prostoru i dokaz je njegove povijesne ukorijenjenosti u tradicijskoj kulturi nematerijalne kulturne baštine osobite vrijednosti, bilo s povijesnog, umjetničkog, etnografskog, sociološkog, lingvističkog, književnog ili nekog drugog aspekta (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.).

Na Listi se zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske trenutno nalazi njih 156, među kojima su bećarac, bednjanski, dubrovački, čabarski i dr. govori, zatim glazbeni izričaji rozganje, guci, ojkanje, godišnji pokladni ophodi, hvarska, lepoglavska čipka, kola poput nijemog kola Dalmatinske zagore, linđa, brojna tradicijska jela i obrti.

Lista preventivno zaštićenih dobara⁵ sadrži svega nekoliko kulturnih dobara i to: Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, Pekarski obrt Trajković, Priprema tradicijskog kolača (Pogača z oreji), Umijeće Đure Zarića iz Vinkovaca u gradnji slavonsko - srijemskih

⁵ Preventivno zaštićena dobra – ona dobra za koje se smatra da imaju svojstva kulturnog dobra; za takva se dobra donosi Rješenje o preventivnoj zaštiti koje ima ograničeni rok trajanja (do tri godine). Preventivno zaštićeno kulturno dobro upisano je u Listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara u Registar kulturnih dobara RH.

tambura, zatim Umijeće izrade peteranskog veza te Umijeće izrade proizvoda od cvijeća i tradicijska djelatnost cvjećarskog obrta „M Herzmansky“ (Zagreb).

3.4. Reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine

U Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske upisanih je preko 150 nematerijalnih kulturnih dobara, od kojih je 13 upisano na Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva. Zasluga ovakvoga uspjeha pripada ponajviše Ministarstvu kulture, stručnim službama i stručnjacima iz područja etnologije i kulturne antropologije.

3.4.1. Čipkarstvo u Hrvatskoj

Čipkarstvo je poseban oblik ručnoga rada, čija se osnovna tehnika izrade sastoji od šivanja iglom i preplitanja niti pomoću batića. Prve su čipke nastale još u doba renesanse na području Europe i Mediterana. Stvaranje čipke u europskim zemljama pripisuje se pripadnicima ženskih crkvenih redova, građanstva i plemstva, dok u Hrvatskoj za ovakav oblik umijeća zahvaljujemo seoskim ženama koje ovu čipku rade za potrebe tradicijske odjeće i posoblja. U Hrvatskoj su trenutno poznata tri mjesta po izradi ove čipke i to: Lepoglava u Hrvatskom zagorju s čipkom na batiće, Pag po čipki na iglu (Sl. 2.) i Hvar s čipkom od niti agave⁶ (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.). Osim na spomenutim mjestima, ova je vještina poznata i u drugim područjima Hrvatske, prenosi se iz generacije u generaciju, mada je zbog suvremenog načina života i sve manje potrebe za ručnom izradom tekstila ovo umijeće na tim prostorima gotovo nestalo. Zbog toga se ono održalo samo tamo gdje su se organizirali tečajevi i škole i na taj način pridonijelo očuvanju ovoga oblika nematerijalne kulturne baštine.

⁶ Čipka od niti agave izrađuje se samo u benediktinskom samostanu na otoku Hvaru, a vještina izrade potječe s kanarskih otoka (Tenerife).

Slika 2. Paška čipka

(Izvor: <https://www.scena.hr/dogadjanja/medunarodni-festival-paske-cipke/>, 2017.)

3.4.2. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja

Ovo je stil folklorne glazbe koji se zasniva na netemperiranim tonskim odnosima, kao i na karakterističnoj boji tona koji se postiže snažnim pjevanjem djelomično kroz nos. Riječ je o vrsti glazbe koja je u Istri poznata kao dvoglasno pjevanje „na tanko i debelo“. Posebnim ga i iznimnim primjerom žive nematerijalne kulture čine improvizacije i varijacije do kojih se dolazi tijekom izvođenja. Istraživanja vezana za istarsku glazbenu tradiciju provodi Etnografski muzej Istre te Centar za nematerijalnu kulturu Istre, a potporu za očuvanje ovoga glazbenog izraza provode pojedinci, formalne i neformalne glazbene skupine i Kulturno-umjetnička društva Istre. Ova se tradicijska glazba u narodu Istre čuva stoljećima i jedan je od njezinih autohtonih auditivnih doživljaja. Ivan Matetić Ronjgov ovu je glazbu prije mnogo godina nazvao „Istarskom ljestvicom“ – tonski niz od šest tonova i polutonova (<http://www.kroativ.at/hr/clanak/znanje/dvoglasje-tijesnih-interval-a-istre-i-hrvatskog-primorja-652>, 2017.). Ono što je važno reći jest i to da su je brojni glazbenici prepoznali kao vrijedan dio kulturne baštine te pronašli način njezina očuvanja uvrštavajući je u svoj dio glazbenoga opusa.

Slika 3. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja

(Izvor: <http://www.kultura.hr/Multimedija/Video/Nematerijalna-dobra-upisana-na-UNESCO-Reprezentativnu-listu-bastine-svijeta/Dvoglasje-tijesnih-intervalu-Istre-i-Hrvatskog-primorja>, 2017.)

3.4.3. Festa svetoga Vlaha, zaštitnika Dubrovnika

Ova manifestacija, koja je ujedno i Dan grada Dubrovnika, predstavlja poseban oblik nematerijalne kulturne baštine koja je sve od 10. stoljeća pa do danas zadržala svoje tradicionalne, prepoznatljive karakteristike. Zasnovana je na legendi o pojavljivanju svetoga Vlaha kako bi pomogao Dubrovčanima u obrani protiv napadača. Središnji je događaj Feste procesija Stradunom – glavnom dubrovačkom ulicom. Manifestacija započinje početkom mjeseca veljače tradicijskim običajima kao što su puštanje bijelih golubica ispred svečeve crkve i uzdizanjem Vlahovoga barjaka na Orlandov stup, ističu se i crveni barjaci, trombinjeri s puškama na ramenima, a pozornost privlače i narodne nošnje Primorja, Župe dubrovačke i Konavala. Festa je u Registar nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a uvrštena 2009. (<http://www.tzdubrovnik.hr>, 2017.).

Slika 3. Festa sv. Vlaha – zaštitnika Dubrovnika
(Izvor: <http://apoliticni.hr/festa-sv-vlahe-i-dan-grada-dubrovnika/>, 2017.)

3.4.4. Godišnji proljetni ophod kraljice ili Ljelje iz Gorjana

Ovaj je običaj dio kulture i tradicije kontinentalne Hrvatske, a nastao je još u 13. stoljeću. Nositelj ili glavni sudionik ovoga običaja su djevojke koje se povodom blagdana Duhova odijevaju kao kraljice i obilaze selo izvodeći ritualne plesove svadbene tematike. U izvedbi običaja sudjeluju samo žene. Pjesme su posvećene najčešće djevojkama ili mladićima; izvodi se ples sa sabljama, nakon čega se obilaze i druge kuće. U jednom je razdoblju ovaj događaj bio gotovo pao u zaborav, nakon čega se ponovno vratio u nešto suvremenijem obliku te je zaštićen na hrvatskoj, europskoj i svjetskoj razini, a o ponovnom održavanju te tradicije brine se KUD „Gorjanac“ (<http://www.kroativ.at>, 2017.).

Slika 4. Godišnji proljetni ophod kraljice ili Ljelje iz Gorjana
(Izvor: <http://www.tzdjakovo.eu/index.php/hr/dozivite/unesco>, 2017.)

3.4.5. Godišnji pokladni ophod zvončari s područja Kastavštine

Običaj je to koji se odvija svake godine, a započinje sredinom siječnja i traje do blagdana Pepelnice. Grupe muškaraca obilaze svoja i susjedna sela specifično tradicijski maskirani (odjeveni) – na glavama nose maske ili oglavlja koja su simbol vegetacije i plodnosti, a ogrnuti su naopako okrenutom ovčjom kožom i najprepoznatljivijim simbolom – zvonom, po kojemu su i dobili naziv zvončari. Neprestana zvonjava iziskuje i neprekidno kretanje, što traži dobro poznavanje tog umijeća, ali fizičku izdržljivost. Tim se ritualom prizivala plodnost, ali se željelo naglasiti i društveno značenje i funkciju koja je bila važna za koheziju sela u kojima se taj događaj odvijao. Osim navedenoga rituala, za ovaj se običaj spremaju i posebna jela, izrađuju se maske, oglavlja i zvona, vježbaju se plesovi i sl.

Slika 5. Zvončari

(Izvor: <http://www.tz-viskovo.hr/en/cultural-heritage/halubajski-zvoncari>, 2017.)

3.4.6. Procesija Za križen na otoku Hvaru

Ova je procesija obred osobite pobožnosti i izraz vjerskog i kulturnog identiteta stanovnika ovoga kraja, a održava se već pet stoljeća i dio je pasionske tradicije mediteranskog podneblja. Odvija se u noći između Velikog četvrtka i Velikog petka povezujući mjesta Jelsu, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrbosku i to tako da istovremeno iz šest crkava započinju ophodi na čelu kojih je križonoša, a križ nosi u znak zamolbe ili zahvalnosti, kao vlastiti ili obiteljski zavjet. Slijedi ga mnoštvo vjernika i hodočasnika, zaustavljaju se u crkvama, a ujutro se vraćaju u svoju župnu crkvu. Središnji je dio procesije Gospin plač koji izvode izabrani pjevači (kantaduri). Korijene je ove jedinstvene pučke i duhovne tradicije istraživala i Maja Milošević (2014.) koja je u razgovorima s lokalnim stanovnicima saznala da je mogući

izvor ovoga običaja događaj ili legenda iz 1510. kada je u jeku žestokih previranja između vlastele i puka prokrvarilo raspelo u kući upravitelja hvarske luke, a gdje su se inače na tajnim sastancima okupljali hvarski pučani. Iz ovoga su Hvarani išćitali božju opomenu i poziv na mir (Milošević, 2014.). Od tada se ova tradicija čuva do današnjih dana, a na UNESCO-vom je popisu od 2009.

Slika 6. Procesija Za križen na otoku Hvaru
(Izvor: <http://hu-benedikt.hr/?p=35596>, 2017.)

3.4.7. Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja

Izrada je drvenih dječjih igračaka u Hrvatskome zagorju započela još u 19. stoljeću i to u selima Laz, Stubica, Tugonica i Marija Bistrica. Te su igračke ručni rad, što znači da se ne mogu pronaći dvije potpuno iste. Umijeće izrade drvenih dječjih igračaka stečeno obiteljskim nasljeđem i prenošeno od starijih generacija trajno je utkano u kulturni identitet Hrvatskoga zagorja. Muzej „Staro selo“ Kumrovec prikuplja, istražuje i čuva bogatstvo tradicijske kulture ovoga kraja s ciljem očuvanja, zaštite, prezentacije, revitalizacije i promocije pučkog načina života. Seljaci naselja Laz od davnina su znali vješto iskoristavati drvo u domaćinstvu i gospodarstvu. Tako su i vrijeme provedeno na ispaši na udaljenim livadama kratili odvajanjem kore sa svježih šiba i granja, posebice klenu, javora, topole i bukve te su ih sjekli i oblikujući koristili za izradu dječjih igračaka. Uz svakodnevni poljoprivredni rad, prodaja je ovakvih proizvoda bila dodatni izvor prihoda. Običaj da muškarci obrađuju igračke, a žene ih oslikavaju posebnom cvjetnom ornamentikom, zadržao se do danas. U Muzeju „Staro selo“ organiziraju se stalne izložbe i prezentacija ovog tradicijskog obrta, kako bi se potaknula svijest kod posjetitelja, posebice mladih, na vrijednost, opstojnost i održivost zaštićenih pučkih kulturnih dobara. Upisom u Registar kulturnih dobara RH potvrđene su i time ubrzane

aktivnosti prezentacije i revitalizacije zaštićenih kulturnih obrta, pa su na taj način stvoreni i bolji uvjeti za daljnje kontinuirano izučavanje i očuvanje naslijeđenih obrtničkih vještina (Šarić, 2013.).

Slika 7. Drvene dječje tradicijske igračke s područja Hrvatskog zagorja

(Izvor: <http://www.kultura.hr/Multimedija/Video/Nematerijalna-dobra-upisana-na-UNESCO-Reprezentativnu-listu-bastine-svijeta/Umijece-izrade-drvenih-tradicijskih-djecjih-igracaka-s-podrucja-Hrvatskog-Zagorja>, 2017.)

3.4.8. Sinjska alka, viteški turnir u Sinju

Ova se srednjovjekovna viteška igra vezuje uz događaj – borbu i pobjedu nad Turcima iz 1715. te je kao takva bila prikladna za opisivanje junaštva predaka iskazanoga u tim borbama, a uz pomoć Gospe Sinjske. Tijekom natjecanja vitezi jašu na konjima niz glavnu ulicu, ciljajući kopljem željezni prsten koji visi na užetu. Pravilo je ove viteške igre provođenje poštene igre te naglašavanje važnosti sudjelovanja u životu zajednice. Sudionici igre uglavnom su članovi obitelji s područja Sinja i Cetinske granice. Kao potpora održavanju tradicije uključena je čitava lokalna zajednica i to u izradi, konzervaciji, obnovi i rekonstrukciji oružja, odjeće i opreme (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.). Alka se pokazuje kao izrazito lokalno obilježena igra jer je zajednica koja je izvodi u nju utkala ključne elemente svoje tradicije. Uzevši u obzir činjenicu da u Alki smiju sudjelovati samo pripadnici lokalne zajednice, kao i to da se s kraćim prekidima izvodi bez prestanka gotovo tri stoljeća, jasnija je njezina važnost u životu lokalnoga stanovništva, ali i u oblikovanju i očuvanju identiteta koji je na njoj zasnovan (Vukušić, 2005.).

Slika 8. Sinjska alka

(Izvor: <http://zg-magazin.com.hr/300-godina-sinjske-alke/>, 2017.)

3.4.9. Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske

Ovo se umijeće pojavilo još u srednjem vijeku u nekim europskim samostanima, a dolaskom u Hrvatsku postaje obrtom. Recept za izradu medičarskih proizvoda kod svih je proizvođača jednak, a sastoji se od brašna, vode, šećera, sode bikarbone i dodatka začina, dok sam proces izrade zahtjeva vještinu i brzinu. Najčešći je motiv licitarsko srce, a ukrašava se na razne načine. Umijeće se već stoljećima prenosi iz generacije u generaciju, najprije muškarcima, a danas i ženama. Danas je ovaj obrt dio lokalnih proslava i okupljanja, raznih događanja, a licitar je zasigurno jedan od najprepoznatljivijih simbola hrvatskoga kulturnog identiteta (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.).

Slika 9. Medičarski obrt

(Izvor: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Samobor_Licitar.jpg, 2017)

3.4.10. Bećarac - vokalno – instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema

Bećarac je vrsta glazbe vrlo popularna na području Slavonije, Baranje i Srijema, veselog i vedrog teksta prožetog metaforama i alegorijama. Naziv je dobio od turske riječi *bekar* koja označava mladog neženju, veselog karaktera, sklonog lagodnom životu, a najčešće se izvodi na svadbama i sličnim događajima. U ovom se tipu glazbe obično natpjevavaju dva ili više pjevača koje prati skupina pjevača uz svirku narodnih glazbala, od kojih se najčešće koriste harmonika, violina i tambura. Bećarac se, za razliku od drugih slavonskih pjesama, uvijek izvodi uz instrumentalnu pratnju. Zahvaljujući organiziranim djelatnostima folklornih i glazbenih udruga, te folklornih i glazbeno-folklornih manifestacija, ovaj je vokalno-instrumentalni napjev danas neizostavni dio tradicijske kulture ovoga dijela, ali i čitave Hrvatske (<http://www.min-kulture.hr/>, 2017.).

Slika 10. Bećarac

(Izvor: <https://www.total-croatia-news.com/made-in-croatia/20134-the-unesco-intangible-heritage-of-croatia-becarac>, 2017.)

3.4.11. Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore

Nijemo je kolo vrsta kola bez glazbene pratnje ili pjesme, poznato u dinarskome području i Bilogori. Izvodi se u otvorenome kolu zbijenih plesača koji se međusobno drže prekriženih ruku; započinje sporo, nakon čega se postupno ubrzava, plesači sve jače udaraju desnom nogom, nakon čega ponovno usporavaju (<http://www.enciklopedija.hr/>, 2017.). Ono što ovo kolo čini posebnim i originalnim jest to što se izvodi bez glazbene pratnje u šestodijelnom ritmu i kao takvo je izuzetna rijetka pojava u plesnoj tradiciji. Kolo se sastoji od dva dijela i to: uvodni šetni korak, za vrijeme kojega plesači pjevaju i poskočni korak kada nastavljaju samo plesati; s vremenom su ubačene i plesne figure. Dalmatinska je zagora zasigurno uspjela

sačuvati jedan od najstarijih načina plesanja s karakteristikama ritualnih i obrednih plesova iz daleke prošlosti (<https://ethno.hr/nijemo-kolo-kolo-iz-dalmatinske-zagore/>, 2017.).

Slika 11. Nijemo kolo Dalmatinske zagore

(Izvor: <http://www.unesco.org/new/en/media-services/multimedia/photos/ith2011/croatia-nijemo-kolo/>, 2017.)

3.4.12. Klapsko pjevanje

Klapsko je pjevanje tradicijsko višeglasno homofono pjevanje bez pratnje instrumenata. Klape i klapsko pjevanje nastalo je još sredinom 19. stoljeća u mediteranskim gradovima duž jadranske obale i na otocima, posebice u Dalmaciji. U to su vrijeme djelovale formalne i neformalne pjevačke družine, dok su danas to organizirane pjevačke skupine sa specifičnim repertoarom dalmatinskih klapskih pjesama. Ove pjesme prepoznatljive su po unutarnjoj strukturi i to po kretanju melodijskih linija glasova, harmonijskoj konstrukciji i sadržaju tekstova koji su uglavnom ljubavni, vedri i optimistični. Poznata su tri modela klapa: tradicijska ili pučka, festivalska i moderna (današnja) klapa (<https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/kultura-i-bastina/unesco-nematerijalna-dobra-klapsko-pjevanje>, 2017.).

Slika 12. Klape

(Izvor: <http://www.stari-grad.eu/hr/hvar-otok-unesco/klapsko-pjevanje>, 2017.)

3.4.13. Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa

Mediteranska je prehrana temelj identiteta ljudi koji žive na ovom prostoru, tekovina je raznih kultura i utjecaja koji se neprekidno prenose iz jedne generacije u drugu. Jedinstvena je zbog oblikovanja kulturnog identiteta svojstvenog za Hrvatsko primorje, obalu i otoke, što se očituje u običajima, obredima i govoru. Osnova su ove prehrane ribarstvo i poljoprivreda koji su, stoga, važni za daljnji razvoj tog geografskog položaja, a s ciljem očuvanja prirodne baštine i gospodarstva. Znanje i umijeće vezano za ovaj tip prehrane mora se očuvati i prenijeti novim generacijama kako se ne bi izgubilo suvremenim načinom života. Kulture koje se od davnina koriste na ovom području i koje su dio identiteta ovoga naroda su svakako maslina i vinova loza, zatim riba i morski plodovi, raznoliko povrće, mahunarke, žitarice i razno samoniklo bilje, ali i mliječni proizvodi među kojima su poznati brojni kvalitetni sirevi. Mediteranskom se prehranom i njezinim očuvanjem bave udruge civilnoga društva, kulturne institucije i pojedinci, čime se potvrđuje shvaćanje mediteranske prehrane kao vlastitoga kulturnog nasljeđa, vrijednog daljnjeg prenošenja (<http://www.min-kulture.hr/>, 2017.).

Slika 13. Mediteranska prehrana

Izvor: <http://www.laudato.hr/Gastro-kutak/Jesti-zdravo/Zasto-je-mediteranska-prehrana-najzdravija-prehran.aspx>, 2017.)

3.5. Mjere zaštite

Glavni je cilj mjera zaštite osigurati održivost nematerijalne kulturne baštine, što podrazumijeva identificiranje, dokumentiranje, istraživanje, održavanje, zaštitu, promicanje, povećanje vrijednosti, prijenos putem formalnog i neformalnog obrazovanja, kao i revitalizaciju različitih aspekata te baštine. Za provođenje mjera zaštite potrebno je odrediti nadležna tijela odgovorna za zaštitu nematerijalne baštine na određenom teritoriju, zatim usavršiti znanstvene, tehničke i umjetničke studije, posebice s ciljem zaštite nematerijalne kulturne baštine kojoj prijete opasnost, osnovati institucije za dokumentiranje nematerijalne kulturne baštine i sl. (<http://www.min-kulture.hr>, 2017.).

Uzimajući u obzir važnost nematerijalne baštine kao pokretača kulturne raznolikosti te kao jamstva održivog razvoja jedne zajednice, važno je pravovremeno je zaštititi. Procesi globalizacije i društvene transformacije dovode do ozbiljnih opasnosti od gubitka vrijednosti, nestajanja i uništenja nematerijalne kulturne baštine, posebice zbog nedostatka izvora sredstava za zaštitu te baštine. Važnu ulogu u proizvodnji, zaštiti i održavanju nematerijalne kulturne baštine ponajprije imaju zajednice, posebice starosjediteljske zajednice, skupine ili pojedinci koji na taj način pomažu jačanju kulturne raznolikosti i ljudske kreativnosti. Osim navedenoga, svrha je Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (NN 5/05) osigurati poštivanje nematerijalne kulturne baštine zajednica, skupina i pojedinaca na kojih se odnosi, podignuti svijest o važnosti nematerijalne kulturne baštine, kao i o osiguravanju uzajamnog priznavanja te baštine te osigurati međunarodnu pomoć i suradnju (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_06_5_47.html, 2017.). Kako bi se osigurala bolja preglednost nematerijalne kulturne baštine i svijest o njezinoj važnosti te potaknuo dijalog koji poštuje kulturnu raznolikost, objavljena je i Reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine čovječanstva o kojoj se detaljnije govorilo u poglavlju *Nematerijalna kulturna baština*.

4. TRADICIJA

Tradicija je proces predavanja, prenošenja, održavanja ideja, vjerovanja i načela, bilo usmeno pisano ili odgojem od naraštaja naraštaju, a temelji se na ustaljenom načinu razmišljanja i ustaljenim običajima koji su preuzeti iz ranijih razdoblja. Tradicija je i sve ono što se proživljava, zbog čega je ona i značajan element ljudske kohezije koja u različitim razdobljima dolazi do izražaja kao poseban način života. Kad se govori o tradiciji i tradicijskome, posebice se želi naglasiti kontinuitet kulture, tj. određeni element koji se prenosi. Svaka generacija u skladu sa svojim vrijednosnim sustavom stvara svoju tradiciju. Kulturu nose generacije koje se mijenjaju – pripadnici svake pojedine generacije od svojeg djetinjstva pa do starosti pridonose kontinuitetu, ali i reinterpretaciji kulturnih oblika (Orlić, 2013.).

4.1. Oblici tradicijske kulture

Oblici tradicijske kulture, bilo da se radi o glazbi, plesu, nekom narodnom običaju ili pak govoru, izraz su osebujne kulture s uočljivim i inspirativnim kulturnim i umjetničkim vrijednostima. Istraživanjem tih oblika, bilježenjem, dokumentiranjem ili interpretacijama, potvrđeno je da su oni sastavnice i trajne vrijednosti kulturne baštine nekog naroda i njegove kulture, a u okvirima poput smotre folkloru postali su simboli nacionalnog i kulturnog identiteta ljudi određenoga područja. O važnosti očuvanja pojedinih tradicijskih oblika govorit će se u nastavku rada.

4.1.1. Ples

Plesovi o kojima je ovdje riječ, plesovi su tradicijskih seoskih zajednica, a nazivaju se folklorni ili narodni plesovi. Usklađeni su s mentalitetom, psihologijom i stilom života ljudi koji ih stvaraju, izvode, uče i usvajaju, pa prenose dalje usmenom predajom. Sastavni su dio raznih običaja i obreda koji se odvijaju tijekom godine te se osim za svečanosti izvode i kao dio svakidašnjice. Naglašenu društvenu ulogu imalo je kolo koje se plesalo na javnim okupljanjima u neradne dane. U kolu su sudjelovali djevojke i mladići koji su se na taj način

mogli bolje upoznati te su mnogi tako izabrali i svojeg bračnog druga. Organizirane izvedbe glazbe i plesa imale su i materijalnu korist. Svadbeni ples s mladenkom imao je i funkciju prikupljanja materijalnih sredstava za novu obitelj (Žmegač i dr., 1998.). Kao što je već rečeno, sudjelovanje u plesu odražava društveni položaj pojedinca u zajednici jer su narodni plesovi često bili neizbježan dio nekakvog rituala - u prošlosti s naglašenom magijskom ulogom, a danas sa simboličkim značenjem u procesu identifikacije. Neki su narodni plesovi, kao što su balun, tanci, kolo, staro sito, dućec i dr., po svojstvima i raširenosti stariji i duže vremena postoje na području Hrvatske, dok su neki poput valcera, polke, čardaša ili mazurke kroz prošlost prihvaćeni od europskih zemalja. Dio su hrvatske tradicije i plesovi s mačevima i to bojni ples moreška s otoka Korčule, lančani plesovi kumpanije, također s otoka Korčule, lastovsko pokladarsko kolo, pokladni običaj Ophoda bijelih maškara s otoka Pelješca, te ples sa sabljama koji izvode kraljice ili ljelje iz Slavonije i Srijema. Postoje i plesovi koji se izvode bez glazbene pratnje – nijemo kolo Dalmatinske zagore, plesovi uz vokalnu pratnju (pjevana kola i tanci uz tarankanje) ili plesovi uz vokalno-instrumentalnu pratnju, kao što je drmeš. Što se tiče regija u Hrvatskoj, svaka ima svoju tradiciju plesova, pa je tako u sjeverozapadnoj Hrvatskoj najpoznatiji ples drmeš⁷, u središnjoj planinskoj Hrvatskoj, Lici⁸ i dalmatinskom zaleđu pleše se ples mišnjača, uz mijeh i nijemo kolo kod kojega se plesni prostor svladava snažnim poskocima, dok u Dalmaciji, Istri i na Kvarneru ples u kolu karakterizira brzo okretanje parova, stvaranje dva nasuprotna reda, uz povremeno približavanje i udaljavanje te prebiranje nogama (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx>, 2017.).

Budući da su se na tlu Hrvatske izmjenjivali utjecali različitih kultura, ostao je dio tih običaja koji tu kulturu u sebi čuvaju i prenose, a to su, između ostalog i narodni plesovi.

⁷ Drmeš – najpopularniji ples Hrvata kajkavaca; karakterizira ga izrazito potresanje tijela, zbog čega je i dobio ovaj naziv.

⁸ Najpoznatija su tri lička kola: ličko kolo, tanac i krivo kolo, na kojima se uglavnom plesalo bez glazbene pratnje, ali je funkciju glazbe postizalo zveckanje djevojačkih nakita, tempo kojim se plesalo, te lupanje nogama o pod. Brojni prikazi plesa, primjerice na ilirskim grobnim urnama vidljivi su i u antičko doba, kao i na srednjovjekovnim nadgrobnim spomenicima i dokaz su duge tradicije narodnih plesova.

Slika 14. Ličko kolo

(Izvor: <http://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/hrvatska-bastina/licko-kolo-ples-bez-glazbe/>, 2017.)

4.1.2. Glazba

Kad se govori o folklornoj glazbi, uglavnom se misli na glazbu seljačkih zajednica. Folklorna, narodna, pučka ili tradicijska glazba je usmene tradicije. Izvodi se i prenosi slušanjem i pamćenjem, a postoji kao umjetnost raznih manjih skupina ljudi, čiji se članovi međusobno poznaju i komuniciraju bez posrednika. Kao takva, osim u seljačkim, postojala je i u drugim društvenim slojevima i skupinama, kako u neelitnim obrtničkim, trgovačkim i građanskim, tako i u elitnim krugovima plemstva i visokog građanstva. Svi su oni stvarali i izvodili glazbu u raznim životnim prilikama. Stoga je jasno da je i glazba, kao i ples, utkana u život svake ljudske zajednice (Vitez i Muraj, 2001.).

I glazba, kao i ples, svoje početke bilježi u dalekoj prošlosti, kada poslovi na selima nisu tražili veliku mentalnu sposobnost, već nekakvu duhovnu aktivnost kao što je pjevanje i na taj bi se način spriječila zamorenost jednoličnim radom. Isto se tako rađala i svirka osamljenih pastira koji su svirali na razna glazbala, poput dvojnica, tambura ili su ih sami izrađivali od kore drveta ili gusle od kukuruzovine. Pjevale su i djevojke na prelima kao najčešći oblik zabave u zimskim mjesecima. I za glazbu, kao i za ples, vjerovalo se da može pospješiti plodnost, zaštititi od bolesti ili otjerati zlo. Bavljenje glazbom imalo je, naravno, i materijalnu funkciju.

U skladu s promjenama u načinu života, mijenjaju se i oblik i sadržaji folklorne glazbe. Tradicijski folklorni repertoar na području Hrvatske uvjetovan je nejednakim kulturnim nasljeđem pojedinih regija, jer su stilovi pjesme, svirke i glazbala posljedica susretanja različitih kultura i to srednjoeuropske, mediteranske i balkanske. Posebnost narodne glazbe

najsjevernijih krajeva Hrvatske karakteriziraju jednoglasni napjevi. Posebnost su u tradicijskoj glazbi Hrvatske upravo međimurski napjevi, a od glazbala su karakteristična bordunska citra, cimbal i violina. Folklorna glazba sjeverozapadne i središnje Hrvatske odlikuje se šarolikošću glazbenih obilježja, često ima značajke susjednih regija, ali uglavnom prevladava tonski sustav dijatonika kod kojega se izvode i jednoglasni i dvoglasni napjevi. Od glazbenih se instrumenata ističu razni oblici puhačkih glazbala, poput flaute (jednocijevne ili dvocijevne sviralice – dvojnice). Za glazbenu je tradiciju dinarskoga područja tipičan poseban način pjevanja - ojkanje, koje karakterizira glasno potresanje glasom na slog „oj“. Pjevanje epskih pjesama pratila je svirka na guslama. Na području su Slavonije i Baranje tipično glazbalo gajde i tambure raznih oblika i veličina, koje su još od doba Ilirskog pokreta postale simbolom hrvatskog nacionalnog identiteta. U Dalmaciji je, osim dvoglasnih napjeva, razvijeno i pjevanje u klapama (skupine od pet do osam pjevača), koje je prvotno bilo najprije rasprostranjeno samo u gradovima, a potom i u selima, da bi danas bilo prepoznatljiv simbol narodnoga glazbenog izraza dalmatinskog podneblja. Instrumenti koji prate klapsku pjesmu uglavnom su gitara i mandolina. Sviranje na lijerici – malom gudačkom instrumentu s tri žice – uglavnom je namijenjeno pratnji plesa linča ili poskočice. Tradicijska glazba Istre i Kvarnera specifična je i po glazbenim instrumentima, ali i po načinu pjevanja. Riječ je o takozvanoj istarskoj ljestvici te glazbalu sopile (sopele ili roženice). Uz sopele koristi se i mih (drveni puhački instrument s mješinom). U središnjoj i sjevernoj Istri karakteristični su tzv. gunjci – mješoviti instrumentalni sastav koji svira violinu, bas i klarinet, a u novije vrijeme i harmoniku (<http://selo.hr/folklorna-glazba-i-ples/>, 2017.).

Specifičnosti i odlike glazbe i plesa, ali i običaja Labinštine, donose poglavlja koja slijede.

Slika 15. Slavonski tamburaši

(Izvor: <http://www.opatija.net/hr/najave/slavonski-tamburasi-05884>, 2017.)

4.1.3. Govor i jezik

O identitetu, kulturnom ili nacionalnom ne može se govoriti, a da se ne spomene jezik. On je primarna riznica kulturnog sjećanja jedne komunikacijske sredine, važan čimbenik u očuvanju kulturne predaje te glavni nositelj njezina identiteta. Budući da je kulturno sjećanje osnovni stup svake kulture, jezik je osnovni nositelj kulture, odnosno kulturnoga identiteta, u svojim značenjima i oblicima čuva tragove prošlosti. Identitet jezika kakav postoji u hrvatskim jezikoslovnim krugovima ustvari je identitet kulture koja se izražava jezikom te koja u tom smislu i opstoji dobrim dijelom kroz jezik (Gvozdanović, 2010.). Hrvatski su jezik opisali i brojni pjesnici, među kojima je i Antun Gustav Matoš u svojoj pjesmi „Lijepa naša domovina“ o jeziku rekao: *Hrvatski je jezik proizvod odnošaja Hrvata prema Hrvatskoj, prema prirodi, prema polju, gori, šumi, zraku, prema našim cvjetovima. Samo lijepa naša domovina mogaše stvoriti ljepotu divnog našeg jezika, divotu naših riječi krasnih kao naši otoci „lijepi vrti plivajući“*... I Petar Preradović u svojoj je pjesmi „Rodu o jeziku“ iznio svoje mišljenje da je jezik poput pupčane vrpce te da su ljudi njime povezani sa svojim bivšima i svojim budućima: *... bez njega si bez imena, bez djedova, bez unuka, u prošasti sjena puka, u buduće niti sjena....* Jezik je, dakle, čuvar i prenositelj vrijednosti koje jedna ljudska zajednica ostvaruje i prenosi svojim novim naraštajima (www.matica.hr/media/uploads/knjige/978-953-150-972-5/Damjan335-349.pdf, 2017.).

Jezik sa sobom nosi i kulturu svojih govornika, pa čuvajući ga i poštujući, poštuje se i kultura njegovih govornika. Stoga je i dijalekte važno očuvati i njegovati te pronaći načine da se oni zaštite i prenose na nove generacije jer su i oni identitet jednoga naroda. S obzirom da dijalekt često upućuje na nešto manje vrijedno, obrazovno zaostalije ili neispravno, ljudi ovisno o situaciji i potrebama mijenjaju i potiskuju dijalekt, odnosno svoj govor, koji uvjetuje društvena stvarnost. Kroz govor se otkrivaju različiti oblici svijesti i identiteta i zbog toga se on mijenja i vrednuje u okviru društvenih i političkih prilika. O tome hoće li neki jezik ili govor opstati u višejezičnoj zajednici uvelike ovisi o statusu, demografskoj moći te o potpori institucija (Orlić, 2013.).

4.1.4. Narodni običaji

Pod pojmom narodni običaji misli se na tradicijom ustaljene načine ponašanja, svojstvene određenoj društvenoj zajednici, koji su nezaobilazni čimbenici narodne kulture i obilježavaju važne trenutke čovjekova života, kao i posebne prigode u životu zajednice.

Mnogobrojni etnografski zapisi, kao i druga literatura, svjedoče o prošlosti hrvatskoga naroda, hrvatskih seljaka, u kojima su trajno prikupljeni i sačuvani podaci o njihovom životu – borbi za preživljavanje, siromaštvu, o dužnostima i radnim obvezama, ali i o načinu proslavljanja blagdana, o trenucima razonode i opuštanja te o brojnim drugim običajima. Običaji su zasigurno jedan sveobuhvatni nepromjenjiv čimbenik seljačkog načina života koji ima važnost nepisanoga zakona. Bogata građa o običajima svjedoči i o kulturnoj mijeni jer je nastajala u dugom vremenskom razdoblju, a istraživače je osobno iskustvo poticalo na uočavanje promjena. Među različitim klasifikacijama običaja najviše prevladava njihova podjela na životne ili obiteljske, zatim godišnje ili kalendarske te radne ili gospodarske običaje. Životni su običaji vezani za događaje u čovjekovu životu, a to su rođenje djeteta i trenuci tijekom njegova odrastanja, važniji događaji u životu mladih na selu, sklapanje braka, smrt i pogreb. Godišnji su običaji obilježavali blagdane koji su se ponavljali svake godine, a kod Hrvata su uglavnom povezani s blagdanima katoličkog kalendara. Radni ili gospodarski običaji pretežito se odnose na početak ili dovršetak važnih poljodjelskih i sličnih poslova, kao što su oranje, sjetva, žetva i dr. (Vitez i Muraj, 2001.).

Narodni su običaji podložni promjenama izazvanim različitim kulturnim i drugim utjecajima; mnogi su se, stoga bitno izmijenili - jedni su gotovo potpuno nestali, dok su drugi postali simbolima regionalnoga identiteta.

4.1.5. Tradicijska prehrana

Brojni su domaći i svjetski stručnjaci uvrstili tradicijsku prehranu kao dio svojih istraživačkih radova. U našoj je literaturi uglavnom zastupljeno obrađivanje narodne prehrane kao marljivog prikupljanja i opisivanja regionalnih posebnosti u načinu uzgoja, spremanju jela i konzumiranju hrane, posebice seoskog stanovništva. Teorijska istraživanja o hrani kao sredstvu izražavanja kulturnoga identiteta jednog naroda još uvijek su zastupljeniji u svjetskoj

nego u domaćoj literaturi. Osobitosti određene skupine, važne za razumijevanje identiteta, shvaćaju se kao obilježja koja pripadnici prepoznaju i pamte kao razlikovne elemente i simbole vlastitoga identiteta u odnosu na druge (Jurković, 2004.).

Tijekom vremena prehrana se mijenja, transformira i preoblikuje; u njoj se reflektira spektar povijesnih, društvenih, kulturnih i geografskih utjecaja. Prehrana kao dio nematerijalne kulturne baštine ukazuje na važnost nematerijalne dimenzije hrane koja se odnosi na umijeće pripreme hrane, što podrazumijeva znanje i vještine koje su se održale u nekoj sredini. Kad se govori o tradicijskoj, autohtonij ili izvornoj kuhinji, misli se na kuhinju na koju ne utječu ni namirnice, ni kulinarski poticaji iz neke druge kulture, pa se stoga hrana koju smatramo svojom, domaćom, naziva autentičnom. To da je neka prehrana autentična ukazuje na njezinu povezanost s tradicijom te pripremanjem jela koje se ponavlja kroz više generacija. Inicijativa da se neko umijeće zadrži i nastavi čuvati u zajednici koja ga je prijavila i kojoj je ono važno bitan je faktor da se neko jelo uvrsti na listu nematerijalne kulturne zaštite i na taj način omogući njegovo prenošenje i opstanak (file:///C:/Users/user/Downloads/Prehrana%20u%20kontekstu%20NK.pdf, 2017.).

4.2. Tradicija i običaji na Labinštini

Istra je tijekom svoje povijesti bila mjesto prožimanja mnogobrojnih kultura. Očuvanjem tradicijskih vrijednosti, manifestacijama poput „Smotre narodne glazbe i plesa Istre“, susreta svirača na harmonikama, sopilama ili folklornim susretima bave se brojne udruge i kulturno-umjetnička društva. Posebna je specifičnost istarske narodne tradicije karakterističan način sviranja i pjevanja poznat kao istarska ljestvica, ali i brojni dijalekti. Tradicija je inspiracija mnogim umjetnicima; njihova glazba ili pisana riječ svjedoče kako su zavičajne vrijednosti univerzalne i trajne te nas identificiraju i povezuju sa svojim korijenima.

4.2.1. Glazba i ples

Glazba i ples od davnina su, uz govor, bili temelj kulturnoga identiteta ljudi Labinštine. Plesao se balun, sviralo na meh i pjevalo na „tonko i debelo“. U prošlosti se na taj način mogla izraziti sloboda jer se u vrijeme vladanja fašističke Italije moglo svirati i pjevati svoje

pjesme i plesati balun samo na određenim mjestima i u određeno vrijeme, a to je u ono vrijeme bilo vrijeme „Pusta ispod gradske lože“ (stari grad Labin). Nekakvi začeci u pokušaju očuvanja kulturne baštine vežu se uz 1949., kada se u Labinu osnova KUD „Marko Radović“, a u Raši RKUD „Rudar“, od kojih labinski ubrzo nestaje. Od svojeg prvog nastupa iste godine, kad u Rašu dolazi KUD „Pavao Markovac“ iz Zagreba, pa do danas, Raša postaje središte okupljanja narodnih svirača i pjevača Labinštine. U prostorijama kulturno-umjetničkoga društva djeluju od tada i dramska i literarna sekcija te pjevački zbor koji je predvodio učitelj glazbe Juraj Novoselec

(<http://www.labin.com/web/neobavezna.asp?id=6346&idkat=56>, 2017.).

Kako bi očuvali autentičnost ovoga kraja, dugi su niz godina svojim radom ovome što danas imamo na Labinštini pridonijeli Silvano Verbanac i Josip Pino Knapić. Silvano Verbanac bio je koreograf i začetnik raških folkloriša, od samih početaka pa do smrti. Josip Pino Knapić predsjednik je kulturno-umjetničkog društva RKUD „Rudar“ iz Raše te još i danas obavlja tu funkciju; posvećuje se organizaciji, sudjelovanju i nastoji da se labinski folklor održi i opstane, te kako bi se kao takav sačuvao kao vrijedan oblik nematerijalne kulturne baštine ovoga kraja. Labin se kao dio Istre svojim kulturnim obilježjima izdvaja od ostalih dijelova te se tu od prije Drugog svjetskog rata, bez obzira tko je bio na vlasti, davao veliki značaj očuvanju i njegovanju tih običaja. Tada su se ples i glazba održavali ponajprije u starom gradu Labinu i Plominu i to u vrijeme sajмова i fešta, a organizirani su kao „ples pod ložom“ i to isključivo nedjeljom. Kasnije je bilo dozvoljeno plesati i na drugim mjestima. Počeci organiziranja labinskoga folkloriša vežu se uz seoske obitelji koje su čuvale nošnje⁹ i instrumente¹⁰ u „kaselicama“, plesalo se potajno, najčešće u Šumberu, Labinu, Plominu i Sv. Martinu. Tu je nošnju, obuću i instrumente (meh, mala i velika sopila, mešnice, šurle) bilo potrebno prikupiti te šivati novu odjeću prema originalnom uzorku, a neophodno je bilo pronaći i dobre svirače. Tako se i jedan od osnivača, Silvano Verbanac, u slobodno vrijeme, kad nije radio u rudniku, bavio pjevanjem – to su bili počeci razvoja folkloriša na Labinštini. Važno je bilo ustrajati u tome kako bi se tradicija očuvala i održala. Započelo se i sa smotrama čiji je osnovni zadatak bio prikazati kulturne vrijednosti kraja i istaknuti različitost u odnosu na plesove iz drugih dijelova Istre. God. 1970. razvila se ideja o osnivanju

⁹ Narodnu nošnju labinskoga kraja čine: muška narodna nošnja, sastavljena od hlača, košulje i prsluka, i ženska narodna nošnja – bijela i smeđa s crvenim pojasom. Dio su narodne nošnje i cipele (postoli), čarape i marama (facol).

¹⁰ Tipični su glazbeni instrumenti: vele i male sopele, meh, roženice, dvojnice, harmonika „trieština“ i škrgetalnica.

„Labinskih konti“, čiji su sudionici i mlađih i starijih dobnih skupina, a podučavaju ih KUD „Zlatela“ i „Rudar“ koje predvode jedni od najboljih folkloriša. Ova se tradicija sačuvala jer su se pravovremeno odlučili za snimanje, za izradu filmova, kako bi se na najbolji način mogla prenositi novim generacijama, a time i očuvati od nestajanja. „Labinske konti“ održavaju se ljeti, u srpnju, na Dubrovi, a tijekom čitavog ljeta odlazi se na smotre širom Istre. Važno je istaknuti da su vjerni posjetitelji ovih manifestacija dobrim dijelom i naši iseljenici, ali i brojni turisti, bilo kao organizirane skupine ili kao slučajni posjetitelji.

Narodnom glazbom i plesom naglašava se ili čak određuje nečiji identitet, bio lokalni, regionalni ili nacionalni. Istarska je narodna glazba u prošlosti zasigurno imala važniju ulogu u lokalnoj nego u regionalnoj identifikaciji. Glazba je jedan od čimbenika koji u procesu identifikacije u suvremenoj Istri preuzima ulogu naglašavanja jedinstva njezinih stanovnika.

Slika 16. Labinski balun

(Izvor: <http://www.labin.com/web/vijest.asp?id=8196>, 2017.)

Slika 17. „Labinske konti“

(<http://www.labin.com/web/vijest.asp?id=7620>, 2017.)

4.2.2. Labinski govor

Kroz govor otkrivamo različite oblike svijesti i identiteta. Zbog toga se govor mijenja, upotrebljava i vrednuje u sklopu političkih, ekonomskih i društvenih prilika. Dijalekt, za razliku od književnoga jezika, naginje prema većoj raznolikosti i spontanosti, dok se u književnome jeziku nastoje prevladati, maknuti, sve karakteristike dijalekta, te ih podvrgnuti kulturološkim i društveno-političkim ciljevima. Labinjani su donedavno izbjegavali koristiti u društvu svoj dijalekt, nastojeći ga što bolje zamijeniti standardnim hrvatskim jezikom, no to se posljednjih godina znatno promijenilo - sve više raste svijest o shvaćanju dijalekta kao nečega što nas razlikuje od drugih, te kao nečega po čemu smo jedinstveni i na osnovi čega gradimo i čuvamo naš identitet. Govoreći dijalektom, gdje god to bilo moguće, naglašava se regionalna pripadnost jer svojim obilježjem poprima snagu identifikacije.

Tako je i labinska cakavica specifičan jezik čakavskoga narječja kojim se govori u Labinu i njegovoj bližoj okolini, posebice u selima. S ciljem zaštite ovoga dijalekta pokrenuti su brojni projekti u kojima se, između ostalog, nastoji poticati rad s najmlađim generacijama jer ukoliko se njih potiče da govore cakavicom, veće su šanse da se ona i očuva i zaštiti od nestanka. Brendiranje cakavice je jedan od takvih projekata Grada Labina, pokrenut 2014. radi očuvanja i promocije ovoga dijalekta. U sklopu projekta organizirana su i predavanja, kao što je „Čakavski govor u Istri“. Brendiranje cakavice provodi se i kroz suradnju s labinskim dječjim vrtićima, koji su kreativnim radom osmislili i slikovnicu-rječnik „Naše besedice“. Osim toga, projekt se nastavio izdavanjem zajedničke zbirke pisane labinskom cakavicom, a u kojoj sudjeluje dvadeset sedam autora. Zbirka je to pod nazivom „Merlići od ca“.

O labinskome je govoru mnogo pisao, te tako ostavio neizbrisiv trag, i Marjan Milevoj, labinski novinar i publicist. Tako je i njegov rječnik „Gonan po nase“ namijenjen svima onima koji žele naučiti, obnoviti ili učvrstiti znanje labinske cakavice, kao ključnog oslonca duhovnog, povijesnog, kulturnog i jezičnog identiteta Labinštine. Labinski je govor zanimljiv zbog svoje starine i zbog svoje otočne karakteristike, po čemu je sličan čakavskim govorima kvarnerskih i nekih dalmatinskih otoka, primjerice Visa, Brača, Trogira ili Krka. Labinština je od ostaloga dijela Istre nekada bila, s jedne strane, odvojena Kvarnerom, na sjeveru Plominskim zaljevom, na jugu Raškim kanalom, a na istoku Čepićkim jezerom, zbog čega je i takav položaj utjecao na očuvanje posebnosti i starosti labinskog govora. Riječi su se usmeno prenosile s koljena na koljeno, a prvi pisani tragovi zabilježeni su prije tridesetak godina.

Danas se broj novih pjesnika na labinskoj čakavici povećava, na njoj se pišu i kazališni komadi i novinski članci, što pridonosi afirmaciji ovoga govora te njegovom očuvanju od postupnog nestajanja (<http://www.istrianet.org/istria/languages>, 2017.).

5. OČUVANJE NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE

Očuvanje baštine je odnos prema tradiciji i budućnosti, tj. prema budućim generacijama, a njezinom zaštitom i očuvanjem jamči se afirmacija nekih vrijednosti tradicije i dostupnost u korištenju (Cifrić, 2014.).

Dokumentiranje i očuvanje tradicijske baštine započelo je u okviru etnološko-etnografske djelatnosti krajem XIX. stoljeća. Nositelji narodne baštine i stručnjaci smatrali su važnim ukazati na potrebu očuvanja tradicijskih znanja i umijeća zbog opasnosti od nestajanja pojedinih tradicija. Osim prenošenja tradicije u krugu obitelji i unutar zajednice, mjere očuvanja provode se u okviru djelovanja raznih udruženja, kao što su kulturno-umjetnička društva te kroz institucije poput muzeja i pučkih učilišta, ali i organiziranjem tečajeva i radionica. Tako su se mnoga znanja, umijeća i obrti, koji su se generacijama prenosili, uspjeli očuvati do danas, čime su stvoreni i uvjeti za upisivanje na Listu nematerijalne kulturne baštine (Hrovatin, 2014.).

5.1. Uloga kulturnih institucija

Nematerijalna je baština izložena brojnim čimbenicima koji utječu na njezino ugrožavanje i nestajanje, među kojima su i demografske promjene i pad broja stanovnika u pojedinim područjima. Kako bi se ona ipak očuvala, osnovana su brojna društva koja se bave proučavanjem, dokumentiranjem te prenošenjem znanja novim generacijama. Brigu o očuvanju vode nositelji lokalnih zajednica, lokalne vlasti, stručnjaci i znanstvenici iz lokalnih i državnih institucija, a najveću ulogu zasigurno ima Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Prije svega za očuvanje nematerijalne kulturne baštine zaslužni su njezini nositelji i lokalna zajednica, kroz osnivanje i realizaciju projekata i aktivnosti, uz suradnju sa stručnjacima. Za unapređenje održivog razvoja nematerijalne kulturne baštine potrebno u planiranje korištenja nematerijalne baštine, radi njezinog očuvanja, ravnopravno uključiti predstavnike svih sektora, a to su: državne i stručne institucije, muzeji, neprofitne organizacije, nositelji, udruge, lokalna uprava te lokalna zajednica. Osnovni je cilj svih ovih ustanova poticati i osposobiti što više stručnih ljudi za bavljenje problematikom zaštite i očuvanja nematerijalne baštine, uključiti nositelje baštine u izradu projekata, programa i planova, zatim neprestano podizati svijest kod lokalnog stanovništva o vrijednostima i značaju nematerijalne baštine, poticati

kvalitetniji život i gospodarski razvoj na određenom području. Isto tako važno je uključiti nematerijalnu baštinu u nove načine poslovanja putem internetskog okruženja, kako bi se na taj način osigurala lakša dostupnost nematerijalne baštine do najmlađih generacija, o kojima najviše i ovisi očuvanje i prenošenje vrijednosti

(https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//ZPPI/Strategije%20%20OGP/kultura//STRATEGIJA_BASTINE_VRH.pdf, 2017.).

5.2. Manifestacije

U Istri postoje mnogobrojne manifestacije koje su zaslužne za očuvanje, popularizaciju i revalorizaciju istarske tradicijske baštine i stvaralaštva, bilo kroz glazbu i ples, obogaćivanjem ponude tradicijskom prehranom ili nekim drugim vidom ponude. Jedna od najstarijih tradicija u području glazbe i plesa je „Smotra narodne glazbe i plesa Istre“, a od ostalih se ističu: „Meh na srcu“, „Z armoniku v Roč“, „Fešta prez štrumenti“, „Labinske konti“, „Zasopimo i zakantajmo po stare užance“, „Naš kanat je lip“, „Bajsi u Draguću“ i dr. Različite kulinarske manifestacije, osim u ljetnim mjesecima, sve češće se organiziraju i u zimskom dijelu godine. Neke od najpoznatijih su „Dani istarskog tartufa“ u Livadama, „Dani pršuta“ u Tinjanu, „Dani mladog maslinovog ulja“ u Vodnjanu, „Festival kvarnerskog škampa“ u Rapcu, „Fešta od pidoći“ na Trgetu, „Dani smokve“ u Barbanu, „Ca su kuhale naše noni“ u Rapcu, „Dani meda“ u Labinu i brojne druge. Ono na čemu bi svakako trebalo raditi kod organiziranja manifestacija je izrada brošura na stranim jezicima, koje bi objasnile turistima o kakvom se folkloru radi (www.heartofistria.com/, 2017.). Ples, sviranje, tradicijski obrti, vještine i znanje uglavnom još uvijek nisu pretočeni u radionice, tako da ih posjetitelji nemaju prilike naučiti ili se detaljnije o njima informirati, što se odnosi i na same stanovnike Istre.

6. UTJECAJ KULTURE NA TURIZAM

U početku svojeg razvoja kulturni se turizam smatrao ponudom koja je bila samo dopuna osnovnoj turističkoj ponudi. Iako je u mnogim destinacijama to još uvijek samo dodatni sadržaj kako bi se pokušalo produljiti turističku sezonu, ovaj oblik sve češće postaje osnovna ponuda destinacije. Prateći europske primjere dobre prakse, mnoge destinacije odlučuju se za stvaranje novog autentičnog turističkog proizvoda temeljenog na kulturnoj baštini, a istovremeno pridonose očuvanju vlastitog identiteta i stvaranju imidža destinacije.

Kultura je sektor koji uglavnom u cijelosti ovisi o državnom proračunu, tj. nema vlastitih prihoda. Nedostatak tih prihoda utjecao je na promišljanje o tome da se pronađu alternativni oblici financiranja. Brojne su destinacije kroz pokušaj valorizacije kulturne baštine dokazale da kultura može biti profitabilna te da u suradnji s turističkim sektorom čini cjelinu idealnu za promidžbu jedne destinacije. Kako bi se bolje objasnio međusobni odnos kulture i turizma, neophodno je spomenuti sudionike u tom procesu - poznavanje lokalnog stanovništva i njegove kulture, turiste i turističku kulturu, kao i turističke djelatnike i njihovu poslovnu kulturu. Kultura koja je vezana uz turizam ne odnosi se samo na upoznavanje i razgledavanje materijalnih oblika kulture, ona uključuje i upoznavanje načina života, tradicije i običaje u nekoj destinaciji (Pančić-Kombol, 2006.).

Razlog opredjeljenja destinacije za kulturni turizam često je u tome što je to manji tržišni segment, nema velikih dolazaka turista, ovi turisti troše više, s većim se simpatijama odnose prema lokalnom stanovništvu i lokalnoj kulturi. Međutim, u potrazi za autentičnim kulturama i tradicijama događa se da određenu destinaciju, posebice manje sredine, preplavi veliki broj turista, što prouzroči potencijalno ugrožavanje tog lokaliteta. Kako bi se takve situacije izbjegnule, teži se stvaranju kulturnih oblika i priredaba koje će biti namijenjene samo za turističku potrošnju. Ovaj oblik turizma može pridonijeti zaštiti kulturnih tradicija i obogaćivanju kvalitete života na nekom prostoru i jačanju razvoja lokalne kulture. U kulturnom se turizmu radi o korištenju kulture i kulturnog nasljeđa kao kulturnih resursa u svrhu zadovoljenja turističkih potreba (Pančić-Kombol, 2006.).

6.1. Kulturno nasljeđe – turistički proizvod destinacije

Bogatstvo hrvatske kulturne baštine važno je u stvaranju resursno-atrakcijske osnove Hrvatske, čemu svjedoči i velik broj kulturnih dobara koji su pod zaštitom UNESCO-a. Od 1972., kada je usvojena Konvencija za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine, pa do danas na UNESCO-vom je popisu svjetske baštine upisano 10 lokaliteta Republike Hrvatske, a to su: Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača (1979.), Stari grad Dubrovnik (1979.), Nacionalni park Plitvička jezera (1979.), Kompleks Eufrazijeve bazilike u povijesnom središtu Poreča (1997.), Povijesni grad Trogir (1997.), Katedrala Svetog Jakova u Šibeniku (2000.), Starogradsko polje (2008.), Stećci – srednjovjekovna groblja nadgrobnih spomenika (2016.), Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. st. u Zadru i Šibeniku (2017.) te Iskonske bukove šume Karpata i drugih regija Europe (2017.).

Hrvatska u svojoj bogatoj kulturno-povijesnoj baštini raspolaže i s više od tisuću dvoraca, kurija i utvrda, što je važan potencijal za budući turistički razvoj zemlje. Osim toga Hrvatska ima najviše nematerijalne baštine u Europi, a koja je pod zaštitom UNESCO-a, dok je u svjetskim razmjerima odmah iza Kine i Japana. Unatoč bogatstvu i brojnosti tih prirodnih, povijesnih i kulturnih atrakcija, samo je manji dio njih turistički valoriziran i uključen u ukupnu destinacijsku ponudu (<http://www.mint.hr/UserDocsImages/Strategija-turizam-2020-editfinal.pdf>, 2017.).

Osnovni atraktivni činitelji turističke ponude destinacije jesu:

- prirodne atrakcije (more, plaže, klima, flora i fauna i druga geografska obilježja destinacije i prirodnih resursa);
- izgrađene atrakcije (građevine i turistička infrastruktura, uključujući povijesnu i modernu arhitekturu, spomenike, šetnice, parkove, kongresne centre, marine i sl.);
- kulturne atrakcije (povijest i folklor, religija i umjetnost, kazalište, glazba, ples i drugi oblici zabave, muzeji – neki od ovih mogu se razviti u posebne događaje, festivale i dramske izvedbe koje prikazuju epizode iz povijesti mjesta);
- društvene atrakcije (način života i običaji domicilnog stanovništva, jezik i mogućnosti za druženja) (Vrtiprah, 2006.).

Jedan od učestalijih motiva putovanja novih modernih turista je upravo želja za otkrivanjem autentičnog nasljeđa. Stoga se sve veće značenje daje kulturnim sadržajima, što znači da će u turističku ponudu destinacije biti uključeni: kulturno-povijesni spomenici, umjetnost, zabava, sport, kulturni događaji. Dolaskom u destinaciju, posjetitelji mogu vidjeti, osjetiti i upoznati kulturno bogatstvo jednog naroda i njegovu kreativnost i kroz nematerijalnu baštinu, kao što su folklor, razna umijeća i obrti, izvornu glazbu, jezik, tradiciju i običaje.

Bogatstvo takvim kulturnim resursima važan je čimbenik koji određuje razinu kvalitete turističkih atrakcija i time povećava vrijednost sveukupne turističke ponude destinacije. Međutim, samo postojanje kulturnih resursa i nije dovoljno obećavajući čimbenik uspješnosti destinacije, kao ni garancija za razvoj kulturnoga turizma. Na kvalitetnu ponudu jedne turističke destinacije koja se želi baviti kulturnim turizmom uvelike ovisi još niz drugih čimbenika. U nastavku će se navesti koji su najčešći ograničavajući čimbenici za razvoj kulturnoga turizma, odnosno koje su moguće zapreke na putu ka ostvarenju uspjeha.

6.2. Otežavajući čimbenici pri kreiranju turističkog proizvoda

Sve veća konkurencija na turističkom tržištu uvjetovala je potrebu za što kvalitetnijom analizom tržišta, educiranje stručnih timova i suradnju s brojnim organizacijama kako bi se odgovorilo na zahtjeve tržišta i prepoznalo što se očekuje od kulturnih atrakcija te na taj način ispunila očekivanja sve zahtjevnijih gostiju. Najčešći problemi na koje se nailazi u mnogim destinacijama, a koji otežavaju kreiranje kvalitetnog kulturno-turističkog proizvoda jesu:

- lokaliteti su infrastrukturno nedovoljno opremljeni, često su i teško dostupni, osobito autobusima; mnogi su zapušteni;
- putokazi ne postoje ili su loše postavljeni (na neadekvatnim mjestima) i često zbunjujući;
- nedostaje interpretacija ili nije u skladu s prezentacijom;
- nedovoljna educiranost kadrova koji su zaduženi za upravljanje sektorom kulture i turizma;
- ugrožena je i održivost onih lokaliteta koji trenutno primaju veći broj posjetitelja, a da za to nisu odgovarajuće pripremljeni;
- sezonalnost potražnje i ovisnost o školskim izletima;
- radno vrijeme većine galerija i muzeja nije prilagođeno posjetiteljima, posebice vikendom

kad bi posjećenost tih ustanova mogla biti daleko veća;

- jedan od najvećih problema zasigurno su i nedovoljna financijska sredstva;
- nedostatak popratnih sadržaja koji će pridonijeti dodatnoj potrošnji posjetitelja;
- nedostatak partnerstva i kooperacije među različitim dionicima;
- nedovoljna promocija i marketing nematerijalnih oblika kulturne baštine – održavanje manifestacija samo jednom godišnje, nestajanje tradicije obavljanja starih zanata i običaja;
- nedovoljno razvijena svijest o potrebi očuvanja, zaštite i valorizacije kulturne baštine (<http://www.rera.hr/Portals/0/docs/eu-turizam/Strategij-Razvoja-Kulturnog-Turizma.pdf>, 2017.).

7. ZAKLJUČAK

Kulturni identitet predstavlja jedinstvenost kulture određene zajednice čije su temeljne kategorije vrijeme, prostor i društvo. Kulturni identitet čini neku zemlju različitom i drugačijom, a njezinim bi stanovnicima trebalo biti u interesu taj identitet i očuvati. Ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju otvorile su se i nove mogućnosti, poput raznih projekata kroz koje ćemo moći promovirati, ali i zaštititi svoje bogato kulturno nasljeđe i svoj identitet jer je graditi i jačati vlastiti identitet potrebno činiti kontinuirano i dugoročno. Njegove su glavne sastavnice kulturna baština i tradicija koju su njegovale generacije prije nas i koju trebaju njegovati sadašnje i buduće generacije. Stoga je važno poticati i educirati sve članove zajednice od onih najmlađih pa do najstarijih o potrebi njegovanja nasljeđa, bilo da se radi o glazbi i plesu, o govoru, umijećima ili običajima jer odnos prema tom nasljeđu najbolje svjedoči o narodu i njegovoj kulturi. Svijest o tome da je nematerijalna baština posebno podvrgnuta procesima globalizacije potaknula je UNESCO da usmjeri institucije, vlade i organizacije na identifikaciju, zaštitu i promicanje toga oblika kulturne baštine.

Zaključujemo, dakle, da nam nematerijalna kulturna baština pruža osjećaj identiteta, ona nas razlikuje od drugih naroda, razvija u nama poštovanje i ponos i očekuje od nas da bude očuvana i održavana kako ne bi nestala zauvijek.

8. LITERATURA

a) *Knjige:*

1. Čapo Žmegač, J. - Muraj, A. - Vitez, Z. - Grbić, J. - Belaj, V., 1998.: *Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskoga puka*, Matica hrvatska, Zagreb
2. Jelinčić, D. A., 2008.: *Abeceda kulturnog turizma*, Meandarmedia, Zagreb
3. Orlić, I., 2013.: *Istra kroz tri generacije: između svakodnevnne konstrukcije identiteta i turističkog proizvoda*, Etnografski muzej Istre, Pazin
4. Vitez, Z. - Muraj, A., 2001.: *Hrvatska tradicijska kultura na razmeđu svjetova i epoha*, Barbat: Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

b) *Članci u časopisima:*

1. Cifrić, I., 2014.: „Očuvanje baštine u kontekstu Europske Unije“, *Adrias*, No. 20, Filozofski fakultet u Zagrebu, str. 9. – 19.
2. Gvozdanović, J., 2010.: „Jezik i kulturni identitet Hrvata“, *Kroatologija*, Vol. 1, No. 1, Heidelberg, str. 39. – 57.
3. Hasenay, D. - Krtalić, M. - Šimunić, Z., 2011.: „Obrazovanje studenata informatologije o očuvanju i zaštiti kulturne baštine – temeljna znanja i njihov prijenos u praksu“, *Život i škola*, Vol. LVII, br. 25, Filozofski fakultet, Osijek, str. 61. – 75.
4. Hrovatin, M., 2014.: „Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, No. 36, Zagreb, str. 125. – 136.
5. Jagić, S. -Vučetić, M., 2013.: „Globalizacijski procesi i kultura“, *Acta Iadertina*, 9, 15 – 24, Sveučilište u Zadru, str. 15. – 24.
6. Jurčević, M., 2004.: „Nacionalni i kulturni identitet u europskoj zajednici“, *Riječki teološki časopis*, god. 12, br. 2, Teologija u Rijeci, str. 325. – 336.
7. Jurković, J., 2004.: „Tradicijaska prehrana kao prilog poznavanju primorsko-bunjevačkog identiteta“, *Senjski zbornik*, Vol. 31, No. 1, Senj, str. 189. – 212.
8. Milošević, M., 2014.: „Prilog (u)poznavanju procesije Za križen i napjeva Gospina plača na otoku Hvaru“, *Bašćinski glasi: južnohrvatski etnomuzikološki godišnjak*, Vol. 11, No. 1, Sveučilište u Splitu, str. 341. – 362.

9. Pančić Kombol, T., 2006.: „Kulturno nasljeđe i turizam“, *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu*, No. 16-17, Zagreb, str. 211. – 226.
10. Penda, A. I., 2005.: „Identitet kao osobno pitanje“, *Revija za sociologiju*, Vol. XXXVI, No 1-2, Zagreb, str. 55. – 62.
11. Šarić, D., 2013.: „Zaštićena nematerijalna kulturna baština Hrvatskog zagorja“, *Kaj*, Vol. 46 (224), No. 1-2 (320-321), Muzej „Staro selo“ Kumrovec, str. 109. – 126.
12. Vrbanić, D., 2015.: „Folklor kao dio identiteta Koprivničkog Ivanca“, *Podravina*, Vol. 14, broj 27, Koprivnica, str. 88. – 105.
13. Vukušić, A.-M., 2005.: „Suvremenost, tradicija i sjećanje: Sinjska alka“, *Narodna umjetnost*, Vol. 42, No. 2, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, str. 93. – 108.

c) Internetske stranice

1. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja
<http://www.kroativ.at/hr/clanak/znanje/dvoglasje-tijesnih-intervalala-istre-i-hrvatskog-primorja652>, (preuzeto 5. studenoga 2017.)
2. Festa svetoga Vlaha
<http://www.tzdubrovnik.hr>, (preuzeto 7. studenoga 2017.)
3. Kulturni identitet
<http://proleksis.lzmk.hr/511/>, (preuzeto 14. listopada 2017.)
4. Labinski govor
<http://www.istrianaet.org/istria/languages/slavic/cakavian/vadin1.htm>, preuzeto 9. prosinca 2017.)
5. Matica hrvatska
<http://www.matica.hr/vijenac/526/sto-je-to-identitet-23182/>, (preuzeto 10. listopada 2017.)
6. Ministarstvo kulture
<http://www.min-kulture.hr/>, (preuzeto 3. studenoga 2017.)
7. Narodna glazba
<http://selo.hr/folklorna-glazba-i-ples/>, (preuzeto 26. studenoga 2017.)
8. Tradicijska prehrana
<file:///C:/Users/user/Downloads/Prehrana%20u%20kontekstu%20NK.pdf>, (preuzeto 5. prosinca 2017.)
9. Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_06_5_47.html, (preuzeto 19.

studenoga 2017.)

d) Zakoni

1. Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (NN 5/05)
2. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99)

9. POPIS SLIKA

Slika 1. Hrvatska nematerijalna kulturna baština

Slika 2. Paška čipka

Slika 3. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskoga primorja

Slika 4. Godišnji proljetni ophod kraljice ili Ljelje iz Gorjana

Slika 5. Zvončari

Slika 6. Procesija Za križen na otoku Hvaru

Slika 7. Drvene dječje tradicijske igračke s područja Hrvatskog zagorja

Slika 8. Sinjska alka

Slika 9. Medičarski obrt

Slika 10. Bećarac - vokalno – instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema

Slika 11. Nijemo kolo dalmatinske zagore

Slika 12. Klape

Slika 13. Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa

Slika 14. Ličko kolo

Slika 15. Slavonski tamburaši

Slika 16. Labinski balun

Slika 17. Labinske konti

10. SAŽETAK

Ovim se radom nastojala prikazati važnost nematerijalne baštine u stvaranju i očuvanju kulturnoga identiteta hrvatskog naroda. Taj identitet spoj je prošlosti i sadašnjosti, tradicije i suvremenosti; čuvajući ga čuvamo ono što jesmo i ono što želimo ostaviti budućim generacijama. Nematerijalna je baština vrijednost kojoj se do nedavno nije posvećivalo dovoljno pažnje, no uvidjevši to započele su se provoditi mjere njezine pravovremene zaštite, kao i razvijanje svijesti o važnosti njezina daljnjeg prenošenja. Za njezino je očuvanje neophodna suradnja lokalnog stanovništva i zajednice sa stručnjacima, kulturnim ustanovama i organizacijama. Da se o njezinoj zaštiti počela voditi briga dokazuje i popis hrvatskih kulturnih dobara na UNESCO-vim listama koji se iz godine u godinu povećava te je tako na Listi zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske trenutno 156 dobara, od kojih je trinaest uvršteno na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine.

Ključne riječi: nematerijalna baština, tradicija, očuvanje, identitet

11. SUMMARY

This paper sought to demonstrate the importance of intangible heritage in the creation and preservation of the cultural identity of Croatian nation. That identity is a blend of past and present, tradition and contemporaneity; by preserving it we preserve what we are and what we want to pass on to future generations.

Intangible heritage is a value that hadn't, until recently, received enough attention. But, after recognising it, the measures of its timely protection have been implemented, as well as raising the awareness of the importance of its further transfer.

In order to preserve it, it is necessary to set up a collaboration of local population and community with experts, cultural institutions and organisations.

That its preservation has begun to be taken care of is evident on the UNESCO list of Croatia's cultural assets, which grows year by year. The List of protected intangible cultural heritage of Croatia is currently composed of 156 cultural goods, thirteen of which are inscribed on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage.

Key words: intangible heritage, tradition, preservation, identity

Rafaela Paliska, profesor povijesti umjetnosti i engleskog jezika i književnosti